

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 283 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish.....	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Xakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций.....	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	

INVESTITSION JOZIBADORLIKNI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI

N.N. Zikrillayev

TDTU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Maqolada investitsion jozibadorlik tushunchasining mohiyati va ilmiy-nazariy asoslari keng tarzda ochib berilgan. Shuningdek, investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari va investitsion jozibadorlikka ta'sir etuvchi omillarni ta'sir darajalari tahlil qilingan bo'lib, investitsion jozibadorlikning asosiy tarkibiy qismlari muallif tomonidan taklif qilingan.

Kalit so'zlar: investitsion jozibadorlik, xavf darajasi, baholash, investitsion jozibadorlikni baholash, investitsiya hajmini bashoratlash, iqtisodiy ko'rsatkichlar, optimal strategiya, rag'batlantirish dasturlari, savdo siyosati.

Abstract: The essence of the concept of investment attractiveness and its scientific-theoretical foundations are widely disclosed in the article. Also, methodological aspects of investment attractiveness assessment and influence levels of factors affecting investment attractiveness were analyzed, and the main components of investment attractiveness were proposed by the author.

Key words: investment attractiveness, risk level, assessment, assessment of investment attractiveness, forecasting of investment volume, economic indicators, optimal strategy, incentive programs, trade policy.

Аннотация: В статье широко раскрыта сущность понятия инвестиционной привлекательности и ее научно-теоретические основы. Также автором проанализированы методологические аспекты оценки инвестиционной привлекательности и уровни влияния факторов, влияющих на инвестиционную привлекательность, а также предложены основные составляющие инвестиционной привлекательности.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, уровень риска, оценка, оценка инвестиционной привлекательности, прогнозирование объема инвестиций, экономические показатели, оптимальная стратегия, программы стимулирования, торговая политика.

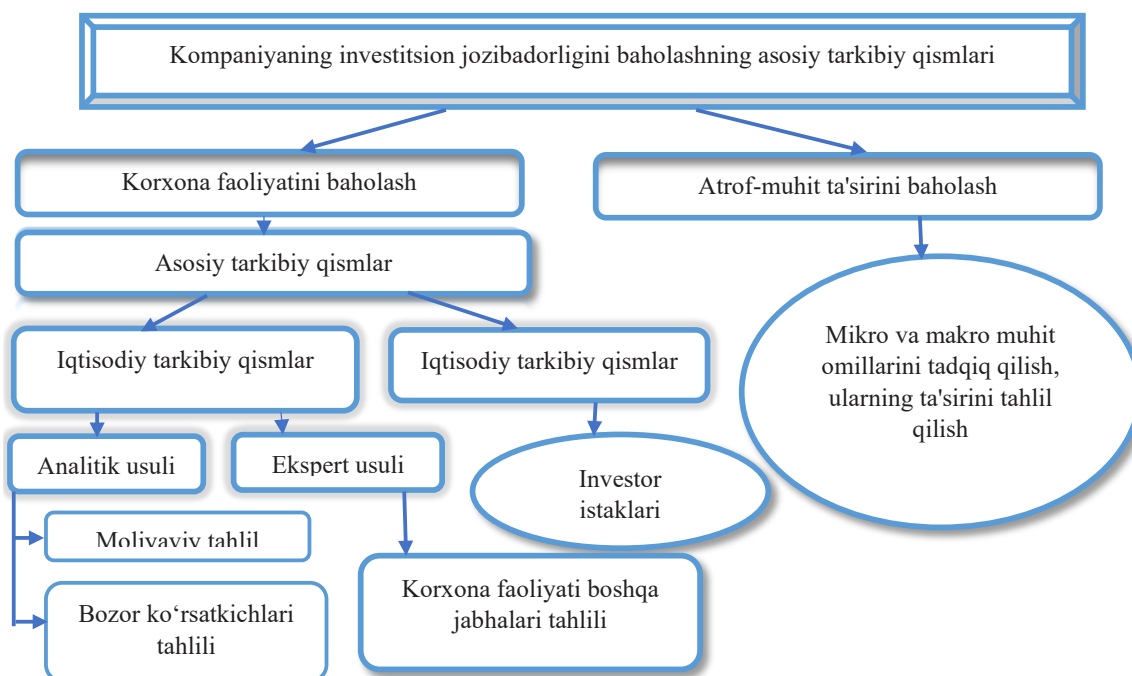
KIRISH

Har bir mamlakat, avvalo, iqtisodiy rivojlanishga, dunyodagi rivojlangan mamlakatlar qatoriga qo'shilishga harakat qiladi. Shu orqali makro va mikro muhitni rivojlantirishga, yalpi ichki mahsulotni oshirishga intiladi. Bunday keng ko'lamli ishlarni bajarish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ham katta ahamiyat kasb etadi. Bunday sharoitda korxona tashqi muhitdagi o'zgarishlarga tezkor munosabatda bo'lishi, ish faoliyatini yaxshilashi, risklarni baholay olishi hamda eng to'g'ri moliyaviy qarorlarni qabul qilishi kerak. Doimiy rivojlanish potentsiali maqsadi daromad olish bo'lgan har qanday tashkilotning muvaffaqiyat kaliti hisoblanadi. Albatta, bu jarayon kompaniya iqtisodiy o'sishining mexanizmi hisoblangan investitsiyalarni talab qiladi. Korxona uchun kapital jalb qilish va bozordagi raqobatchilar orasida mavqeyini mustahkamlashning yagona yo'li investitsiya jozibadorligi darajasini oshirishdan iborat. Investitsiya jozibadorligini to'g'ri baholash ushbu iqtisodiy kategoriya yaxshiroq tushunish imkonini beradi. Investorning qaror qabul qilish jarayonidagi hal qiluvchi qadam korxonaning investitsion jozibadorligini baholashdir. U operatsion faollikni, bozordagi pozitsiyani va investitsiya jarayoni bilan bog'liq mumkin bo'lgan xavflarni tavsiflaydi.

“2022–2026-yillarga mo’ljallangan yangi o’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da mamlakatda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirishga doir qator maqsad va vazifalar nazarda tutildi. Jumladan, Taraqqiyot strategiyasining 26-maqsadida, mamlakatda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSH dollari, jumladan 70 milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralari ko’rish ko’zda tutilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy va mahalliy manbalarni tadqiq etish davomida investitsion jozibadorlik tushunchasiga turli xil yondashuvlar aniqlandi. Jumladan, A.G. Goncharuk va S. Karavan hammuallifligidagi “The investment attractiveness evaluation: methods and measurement features” maqolasida, kompaniyaning investitsion jozibadorligi – bu iqtisodiy toifa ekanligi, ushbu ko’rsatkich uning faoliyati samaradorligini ko’rsatib berishi, miqdoriy ko’rsatkichlar to’plami bilan tavsiflanishi va biznesning turli jihatlarini qamrab oluvchi va ma’lum bir xavf darajasi mavjud bo’lganda investorlar uchun (imtiyozli investitsiyalarning boshqa ob’ektlari bilan solishtirganda) maksimal foyda olish imkoniyatini aniqlaydigan sifatli komponentlardan biri ekanligi haqida ma’lumot berilgan. Investitsion jozibadorlikni baholashda muhim narsa bu kompaniyaning hayot aylanish bosqichini aniqlash, ayniqsa moliyaviy koeffitsientlarni tahlil qilish nuqtai nazaridan. Har bir ko’rsatkichning og’irligi va uning me’yoriy qiymati korxonaning hayot aylanish bosqichiga qarab farq qilishi mumkin (1-rasm).

1-rasm. Kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholashning asosiy tarkibiy qismlari¹.

Boshqa bir iqtisodchi S. Gutkevichning fikriga ko’ra, ko’plab iqtisodiy o’zgarishlarga qaramasdan, investitsion jarayonning asosi bo’lgan investitsion jozibadorlikni yaratish muammosi ilmiy iqtisodiy adabiyotlarda yetarli darajada keng yoritilgan emas. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga davlatning o’zgargan yondashuvida eng samarali kapital qo’yilmalar uchun investitsiya jarayonini rivojlantirishning yangi nazariy va uslubiy asoslarini, mikro va makro darajada investitsiya jozibadorligini yaratish shakllari va mexanizmlarini chuqur tadqiq etish va ishlab chiqish zarurati paydo bo’ldi. Boshqaruv investitsiya qarorlarini qabul qilishda eng ustuvor obyektlarni, ishlab chiqarish, qimmatli qog’ozlar, ko’chmas mulk va boshqalarga ya’ni kapitalning samaraliroq qo’yilmalarini aniqlash kerak. Hozirgi bosqich mikro va makro darajalarda bozor shakllari va investitsiya jozibadorligi mexanizmlarini o’rganishdir. Investitsiyaning eng samarali shaklini tanlash mumkin bo’lgan muqobil variantlarni tahlil qilishdan boshlanadi. Taqqoslashning markazida investitsiyalar samaradorligini baholash usullari va birinchi navbatda foyda, ishonchlilik va xavf darajasi ko’rsatkichlari mavjud².

1 Goncharuk A.G., Karavan S. The investment attractiveness evaluation: methods and measurement features// polish journal of management studies. 2013 vol.7.

2 Gutkevych, Svitlana. Investment attractiveness of industries: features and trends. Baltic Journal of Economic Studies. 5. 50. 10.30525/2256-0742/2019-5-3-50-58. (2019).

Shuningdek, ba'zi iqtisodchilar ma'lum bir hududlarning iqtisodiy jozibadorligini baholashda ular asosan ikki kategoriyadan foydalanadilar: investitsion salohiyat va investitsion xavf, chunki bu ko'p jihatdan uning hududida mavjud bo'lgan sanoat va tarmoqlarning rivojlanishini belgilaydi, ikkinchidan, sanoatning o'zining investitsion jozibadorligini belgilaydi³.

N.S. Kanashkin va A.P. Shabalin fikriga ko'ra, sanoat kompaniyalarining sarmoyasiz kelajagi yo'q, shuning uchun investitsion jozibadorlikni oshirish muvaffaqiyatli biznes yuritish strategiyasining ajralmas qismini tashkil etadi. Zamonaviy tendensiyalar sanoat korxonalariga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, rivojlanishning yangi darajalariga erishish, ishlab chiqarish va sotish hajmini oshirish va ko'paytirish, qo'shni bozorlarga chiqish huquqini beradi. Mualliflar tadqiqotlar natijasida investitsiya jozibadorligi innovatsion rivojlanish darajasi, soha va soha kompaniyalarining salohiyati kabi omillarga bog'liq ekanligini aniqladilar. Konchilik va qazib olish sanoati korxonalari investitsion jozibadorlikka ega bo'lib, bu kompaniyalarning ilmiy-texnikaviy taraqqiyotdagi faol ishtiroki va istiqbolli innovatsion tendensiyalarga rioya qilish hisobiga sotib olingan aksiyalarning yuqori salohiyatli rentabelligini ta'minlaydi⁴.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Investitsion jozibadorlikning mamlakat rivojlanishiga ta'siri tendensiyalarini o'rganishda umumiylikdan individuallikka va aksincha tartibda deduksion yoki induksion usullardan foydalanish samara bersa, abstrakt-mantiqiy fikrlash usuli esa jarayonni tizimli tahlil qilishda ahamiyatlidir. Ilmiy tahlil jarayonida ana shu ilmiy tadqiqot usullaridan, xususan, kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullarini keng foydalanildi.

TAHLIL VVA NATIJALAR

Kompaniyaning investitsion jozibadorligi – bu biznesning turli tomonlarini qamrab oluvchi va investorlar uchun foydani maksimal darajada oshirish imkoniyatini aniqlaydigan (mumkin bo'lgan investitsiyalarning boshqa obyektlari bilan solishtirganda) miqdoriy ko'rsatkichlar va sifat komponentlari to'plami bilan tavsiflangan faoliyat samaradorligini ko'rsatadigan iqtisodiy kategoriya. Bugungi kunda bir nechta yondashuvlar mavjud bo'lib, ularda o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan va turli tomonlardan korxonalarining investitsiya jozibadorligini tavsiflovchi ko'plab usullar ishlab chiqilgan.

Birinchi yondashuv moliyaviy koeffitsiyentlar orqali baholash.

Moliyaviy ko'rsatkichlar investorlar sarmoya kiritmoqchi bo'lgan kompaniyalar to'g'risida qaror qabul qilish-lari uchun muhim hisoblanadi. Turli xil moliyaviy ko'rsatkichlar individual investorlar, institutsional investorlar va professional tahlilchilar tomonidan qo'llaniladi.

Odatda, kompaniya haqida to'liqroq tasavvurga ega bo'lish uchun koeffitsiyentlar birgalikda qo'llaniladi. Muayyan koeffitsiyentdan bir nechta kompaniyalar uchun taqqoslash vositasi sifatida foydalanish kamroq xavfli yoki eng jozibadorligini aniqlashi mumkin. Bundan tashqari, o'tmishdagi natijalarni ko'rish uchun investor bugungi kundagi ma'lum ma'lumotlar uchun koeffitsiyentlarni xuddi shu koeffitsiyentlar olingan o'tgan yillardagi natijalar bilan solishtirishi mumkin. Investorlar koeffitsiyentlarni turli yo'llar bilan ishlatishlari mumkin. Umuman olganda, moliyaviy koeffitsiyentlar kompaniyani turli tomonlardan har tomonlama ko'rishni ta'minlaydi va investorlarga potentsial imkoniyatlarni aniqlashga yordam beradi. Rentabellik kompaniyaga investitsiya kiritishda tahlil qilinadigan asosiy jihatdir. Buning sababi shundaki, har doim ham yuqori daromadlar yuqori daromad yoki yuqori dividendlarni yuzaga keltiravermaydi.

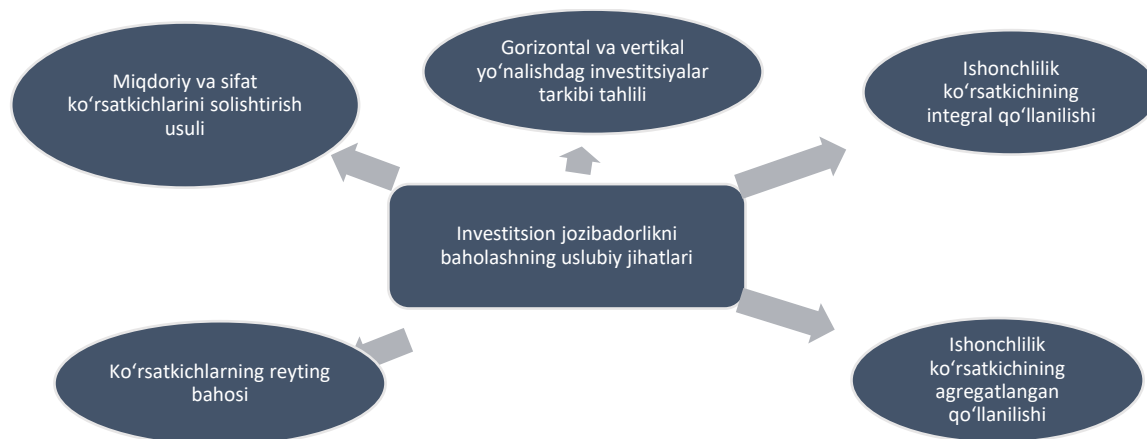
Rentabellik koeffitsiyentlari kompaniya qancha foyda keltirishi va bu foyda kompaniya haqidagi boshqa muhim ma'lumotlar bilan qanday bog'liqligi haqida tushuncha berish uchun ma'lum bir vaqtdagi ma'lumotlardan foydalanadi.

Matveyev va Rezvyakova yondashuviga ko'ra, hududlarning investitsion jozibadorligi bu - mamlakatning ma'lum hududlarining investitsiyalar daromadliligi va investitsion risklar darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatuvchi qulay investitsiya muhitini yaratish, investitsiya infratuzilmasini rivojlantirish darajasi, investitsiya resurslarini jalb qilish imkoniyatlari va boshqa ba'zi omillarning integral sifatidir.

Shuningdek, investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari deb quyidagilarni ajratib ko'rsatadilar:

3 Kapustenko I.S. Развитие инвестиционного потенциала горнодобывающей промышленности дальневосточного региона // Альманах современной науки и образования, № 5 (72) 2013. https://www.gramota.net/articles/issn_1993-5552_2013_5_29.pdf Murojaat sanasi 04.07.2024

4 Канашкин, Н. С. Инвестиционная привлекательность добывающей промышленности / Н. С. Канашкин, А. П. Шабалин // Молодежная неделя науки ИПМЭиТ : Сборник трудов Всероссийской студенческой научно-учебной конференции. В 6-ти частях, Санкт-Петербург, 02–04 декабря 2022 года. Том Часть 2. – Санкт-Петербург: ПОЛИТЕХ-ПРЕСС, 2021. – С. 23-26. – EDN BJWDGH.

2-rasm. Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlar⁵.

Mualliflarning fikriga ko'ra, mintaqaning investitsion jozibadorligini baholash uchun quyidagi mezonlarga rioya qilish kerak:

- mintaqadagi investitsion infratuzilma darajasi;
- hududning demografik parametri;
- mintaq bozorining rivojlanish darajasi;
- mintaqada investitsiya faoliyatining ta'minlanganlik darajasi (2-rasm).

A.G. Avetisyan o'z tadqiqotlarida makroiqtisodiy darajada mamlakatlarning investitsion jozibadorligini belgilovchi omillar sifatida quyidagilarni aniqlagan:

- Bozor hajmi;
- Urbanizatsiya darajasi;
- Inson kapitalining rivojlanganlik darajasi;
- Mamlakatdagi iqtisodiy integratsiya darajasi;
- Savdo rejimi;
- Ishchi kuchining qiymati;
- Valyuta kursining volatilligi;
- Siyosiy barqarorlik va boshqalar⁶.

Fikrimizcha, muallif tomonidan ko'rsatilgan omillar mamlakatning investitsion jozibadorligini ko'rsatibgina qolmay, balki uning iqtisodiyotining barqarorligi holatini belgilovchi asosiy omillar hamdir. Yuqoridagi omillar bilan bir qatorda fikrimizcha, ba'zi iqtisodiy, ijtimoiy, ma'muriy-huquqiy omillar ham ushbu ro'yhatda qo'shilishi lozim deb hisoblaymiz.

- Sud institutining mustaqilligi va mustaqil qaror qabul qila olish vakolati;
- Mamlakatdagi korrupsion holatning minimal darajada ekanligi;
- Investorlarning huquqlarini kafolatlovchi tizimning mavjud ekanligi
- Davlat iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy institutlarining o'z vakolatlari doirasida mustaqil faoliyat yurita olish qobiliyatining o'rnatilganligi (monopoliyaga qarshi kurashuvchi tuzilmalar, raqobatni qo'llab-quvvatlash institutlari, statistika qo'mitasining shaffof va ishonchli faoliyati va hokazo).

Jahon banki tomonidan tayyorlanadigan Global Competitiveness Report (Global Raqobatbardoshlik bo'yicha hisobot)da dunyo mamlakatlari raqobatbardoshlik darajasini aniqlashda bir qancha kategoriyalar asosida baholanadilar. Ular quyidagilar:

1. Institutlar;
2. Infratuzilma;
3. AKT ni joriy etish darajasi;
4. Makroiqtisodiy barqarorlik;
5. Sog'liq;
6. Ko'nikma va mahoratlar;
7. Mahsulot bozori;

⁵ Матвеев, В. В. Инвестиционная привлекательность регионов в современных реалиях / В. В. Матвеев, И. В. Резвякова // Известия Юго-Западного государственного университета. Серия: Экономика. Социология. Менеджмент. – 2020. – Т. 10, № 4. – С. 114-124. – EDN JATBND.

⁶ Аветисян А.Г. Инвестиционная привлекательность страны: анализ основных факторов. Финансы: теория и практика. 2020;24(4):58-74. DOI: 10.26794/2587-5671-2020-24-4-58-74 Murojaat sanasi: 06.07.2024

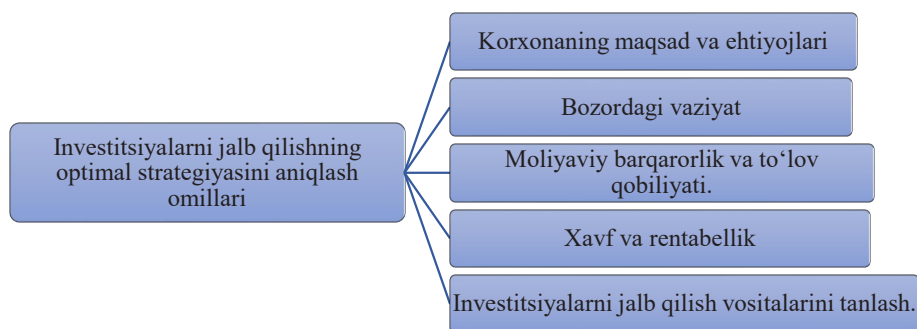

8. Mehnat bozori;
9. Moliyaviy tizim;
10. Bozor hajmi;
11. Biznes harakati;
12. Innovatsion qobiliyat.

Shuningdek, aholi soni, kishi boshiga YaIM AQSH dollar hisobida, 10 yillik o'rtacha YaIM o'sish sur'ati, dunyo YaIM da tutgan o'rni, YaIMda 5 yillik o'rtacha xorijiy investitsiyalarning ulushi, qayta tiklanuvchi energiya iste'moli ulushi, ishsizlik darajasi, global gender indeksi, Djini daromadi darajasi kabi ko'rsatkichlar bo'yicha ham baholanadilar.⁷

Fikrimizcha, mazkur iqtisodiy ko'rsatkichlar asosida baholashlar nafaqat mamlakatlarning raqobatbardoshligini ko'rsatib beradi, balki xorijiy investorlar uchun o'z mablag'larini yo'naltirishda mayoq vazifasini ham bajaradi, mamlakatlarning iqtisodiy jozibadorligini baholashning imkoniyati katta bo'ladi.

Yana bir tadqiqotchi A. Loi tomonidan ilgari surilgan mulohazaga ko'ra, korxonalar uchun investitsiyalarni jalb qilish strategiyasini tanlashga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni aniqlash juda muhimdir, chunki ular korxonaning investitsion jozibadorligini oshirishda katta muvaffaqiyat keltiradi. Investitsiyalarni jalb qilishning optimal strategiyasini belgilashda bir qancha asosiy omillarni aniqlash mumkin.

3-rasm. Investitsiyalarni jalb qilishning optimal strategiyasini aniqlash omillari⁸.

Fikrimizcha, yuqorida sanab o'tilgan omillar korxonalarda investitsion jozibadorlikni oshirishda investitsiyalarni jalb qilish strategiyasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan bir qatorda, ushbu ro'yhatga korxonaning moliyaviy holati, ishlab chiqarish faoliyati bo'yicha iqtisodiy va xo'jalik ma'lumotlarini ham qamrab olinishi maqsadga muvofiq.

Iqtisodchi olim SH. Mustafaqulov fikriga ko'ra, mamlakatning investitsion jozibadorligi - hududga sarmoyaning kirib kelishini belgilovchi va investitsiya faolligi bilan baholanadigan obyektiv iqtisodiy, ijtimoiy va tabiiy belgilar, vositalar, imkoniyatlar va cheklovlarining yig'indisidir. O'z navbatida, mamlakatning investitsion faolligini sarmoyaning kirib kelish intensivligi sifatida ko'rib chiqish mumkin. Mamlakat/hududning integral investitsion jozibadorligi - bu mamlakat/hududning xo'jalik rivojlanish sharoitlarini tavsiflovchi va undagi investitsion faollikning shakllanishiga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatadigan obyektiv ijtimoiy-iqtisodiy, tabiiy-geografik va ekologik ko'rsatkichlarning umumiy darajasidir⁹.

Mahalliy iqtisodchilardan K.A. Muhitdinova korxonaning "investitsion jozibadorligi" tushunchasiga salohiyatli investorlarning maqsadlari, investitsiya jozibadorligini aniqlashning optimal nazariy va uslubiy jihatlari, rentabellik darajasi va investitsiyalarni joriy etish bilan bog'liq risklarni o'z ichiga olgan tizim sifatida baho bergan. Muallifga ko'ra, korxonaning investitsion jozibadorligi deganda ichki va tashqi omillar ta'sirida mavjud bo'lgan vaziyat tushunilishi kerak, bu investorning investitsiya maqsadlariga erishish uchun potentsiali va xavfi bilan tavsiflanadi. Korxonaning investitsion jozibadorligini baholash va diagnostika qilish har qanday investitsiyadan kutilayotgan samarani aniqlashning majburiy bosqichidir. Investitsion faoliyatni tashkil etishda aynan shunday yondashuvni tizimli deb hisoblash mumkin. Uning doirasida korxonaning investitsion salohiyati aniqlanadi va investitsiya jarayonining iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik va boshqa samaradorligini belgilaydi¹⁰.

7 World Bank. The Global Competitiveness Report 2019. https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf Murojaat sanasi 07.07.2024

8 Loi, Anna. (2023). Identification of investment attraction strategies to increase the economic potential of a trading enterprise. Economics Entrepreneurship Management. 10. 10.56318/eem2023.01.008. https://www.researchgate.net/publication/373288183_Identification_of_investment_attraction_strategies_to_in_case_the_economic_potential_of_a_trading_enterprise Murojaat sanasi 07.07.2024

9 Мустафакулов Ш.И. Инвестицион мухит жозибадорлиги: назария, методология ва амалиёт. Монография

10 Mukhitdinova K.A. ANALYSIS OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE ENTERPRISE // Экономика и социум. 2020. №4 (71). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analysis-of-investment-attractiveness-of-the-enterprise> Murojaat sanasi: 07.07.2024.

M. Nurmuhamidova va hammualliflariga ko'ra, korxonalarning investitsion jozibadorligini oshirish bo'yicha ko'plab chora-tadbirlar (strategiyalar) ishlab chiqish imkonini beruvchi investitsion jozibadorlikni baholash va investitsiya hajmini bashoratlash modellaridan bir vaqtda foydalanish maqsadga muvofiq. Investitsiya hajmini bashoratlash modelida investitsion jozibadorlikni aniqlovchi har bir ko'rsatkich qanchalik ta'sir ko'rsatishga moyilligini hamda ko'rsatkichga ta'sir etish va investitsion jozibadorlik holatining o'zgarishi o'rtasida qancha vaqt o'tishini hisobga olish lozimligi, tegishli ko'rsatkich o'zgaradigan vaqtdan boshlab iqtisodiy tizimning investitsion jozibadorligini o'zgartirishga zarur bo'ladigan muddatni aniqlash uchun korrelyatsion tahlildan foydalanish tavsiya etilishi alohida ta'kidlab o'tilgan. Korrelyatsiya koeffitsientining maksimal qiymati kapital oqimi o'zgarishi va investitsiya jozibadorligi orasidagi bog'liqlikni ifoda etadi. Iqtisodiy tizimning investitsion jozibadorlikka ta'sir etuvchi barcha ko'rsatkichlarini boshqaruvchining ta'sirni qabul qilish darajasidan kelib chiqib, quyidagicha tavsiflash mumkin:

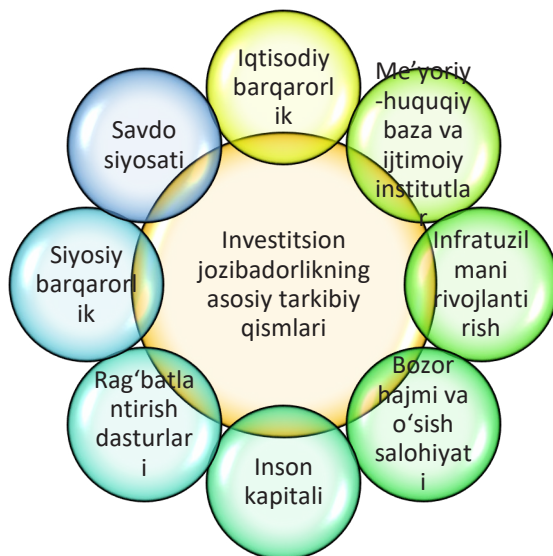
1-jadval. Boshqarish obyektlari tomonidan investitsion jozibadorlikka ta'sir etuvchi omillarni ta'sir darajasi bo'yicha guruhlash¹¹.

Ko'rsatkichlar guruhining tavsifi	Ko'rsatkichlar guruhining tarkibi
Ta'sir qabul qilmaydigan ko'rsatkichlar	Monetar siyosat To'lov balansining umumiy holati Neftning dunyo bahosi o'zgarishi Kishi jon boshiga va birlik maydonga to'g'ri keluvchi tabiiy resurslar hajmi Tashqi xavflarning ehtimolligi Iqtisodiyotning barqarorligi
Kamroq ta'sir qiluvchi ko'rsatkichlar	Fiskal siyosat Qayta moliyalashtirish stavkasi Milliy pul birligi kursining o'zgarishi Aholi turmush darajasi Ishsizlik darajasi Noqonuniy muxolifatning ta'siri
Ta'sirni o'rtacha darajada qabul qiluvchi ko'rsatkichlar, ta'sir ularni uzoq muddatli davrda o'zgartiradi	Iqtisodiyotning umumiy holati YaMMning o'sishi Joriy inflyatsiya Inflyatsiya dinamikasi Neft-gaz majmuasining rivojlanishi Atrof-muhitning holati Eksportning o'sishi Importning o'sishi Boshqaruvchi apparatning ishchi kuchiga munosabati
Ta'sir ko'rsatilganda tez o'zgaruvchi ko'rsatkichlar, ammo har doim ham to'liq emas	Kutilayotgan YaMM hajmining o'sishi Ishlab chiqarishning o'sishi Investitsiyaning o'sishi Iste'molning o'sishi Infratuzilma ob'ektlarining rivojlanganlik darajasi Solliqqa tortish darajasi Iqtisodiyotda davlat mulkining ulushi
Ta'sirni tez qabul qiluvchi ko'rsatkichlar, o'z holatini qisqa muddatda o'zgartiradi	Ishchi kuchining qiymati va sifati Hududning monopolashganlik darajasi Fan-texnika taraqqiyotiga erishishni qo'llash darajasi Ekologik inqirozlarning ehtimolligi Rasmiy kapital harakati dinamikasi Rasmiy savdo dinamikasi

Fikrimizcha, yuqorida keltirilgan bayonotlar investitsion jozibadorlikning ma'lum bir qirralarini aks ettiradi. Har bir korxonaning tarmoq xususiyatlari, ishlab chiqarish ko'lami, bozorda egallagan mavqei va o'rniga ko'ra investitsion jozibadorlikni u yoki bu darajada namoyon qilishi mumkin. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish har

11 Нурмухамидова, М. Х. Мнтақалар инвестиция жозибадорлигини ошириш ва уларни баҳолаш услубиятини такомиллаштириш / М. Х. Нурмухамидова, С. В. Мамажанова, А. Х. Шоев. – Текст : непосредственный // Молодой ученый. – 2020. – № 11 (301). – С. 282-284. <https://moluch.ru/archive/301/67986/> Murojaat sanasi: 07.07.2024.

qanday mamlakat, sanoat tarmog'i va korxonaning iqtisodiy o'sishi va rivojlanishi uchun murakkab, ammo hal qiluvchi jihatdir. Bu qulay siyosat, barqaror siyosiy va iqtisodiy muhit va potentsial investorlar uchun jozibador imtiyozlarning strategik aralashmasini o'z ichiga oladi. Fikrimizcha, investitsion jozibadorlikning asosiy tarkibiy qismlarini quyidagilarni o'z ichiga olishi maqsadga muvofiq (4-rasm):

4-rasm. Investitsion jozibadorlikning asosiy tarkibiy qismlari¹².

1. Iqtisodiy barqarorlik: Kuchli va barqaror iqtisodiyot investorlar uchun risklarni kamaytiradi, uzoq muddatli investitsiyalarni rag'batlantiradi. Pul-kredit siyosatidagi barqarorlik, byudjet intizomi va past inflyatsiya darajasi qulay investitsiya muhitini yaratish uchun zarurdir.

2. Me'yoriy-huquqiy baza va ijtimoiy institutlar: Shaffof va samarali huquqiy tizimlar, aniq qoidalar va mulk huquqlarini himoya qilish institutlari muhim ahamiyatga ega. Bu omillar investorlarning ishonchini oshiradi va ularning investitsiyalari bilan bog'liq noaniqliklarni kamaytiradi.

3. Infratuzilmani rivojlantirish: transport, aloqa va kommunal xizmatlar nuqtai nazaridan sifatli infratuzilma juda muhimdir. Rivojlangan infratuzilma nafaqat investorlarni jalb qiladi, balki biznes faoliyati samaradorligini oshiradi.

4. Bozor hajmi va o'sish salohiyati: Katta va o'sib borayotgan bozorlarga ega mamlakatlar xorijiy investorlar uchun yanada jozibador. Turli xil va kengayib borayotgan iqtisodiyot investitsiyalarni qaytarish uchun ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi.

5. Inson kapitali: Malakali va ma'lumotli ishchi kuchi investorlar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Ta'lim va kadrlar tayyorlashga investitsiyalar inson kapitali sifatini oshirib, malakali ishchi kuchi qidirayotgan xorijiy biznes uchun mamlakatni jozibador qiladi.

6. Rag'batlantirish dasturlari: Soliq imtiyozlari, subsidiyalari va boshqa moliyaviy imtiyozlar investorning qaroriga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu dasturlar mamlakatning moliyaviy sog'lig'iga zarar etkazmasdan haqiqiy qiymatni ta'minlash uchun yaxshi ishlab chiqilgan bo'lishi kerak.

7. Siyosiy barqarorlik: Barqaror siyosiy muhit iqtisodiy siyosatda bashoratlilikni ta'minlaydi va investitsiyalarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan keskin o'zgarishlar xavfini kamaytiradi. Siyosiy barqarorlik sarmoyadorlar ishonchini qo'llab-quvvatlashning asosidir.

8. Savdo siyosati: Ochiq savdo siyosati, jumladan pasaytirilgan tariflar va erkin savdo kelishuvlari mamlakatni xorijiy investorlar uchun yanada jozibador qiladi. Ushbu siyosatlar xalqaro bozorlarga chiqishni osonlashtiradi va savdo va sarmoya uchun ko'proq imkoniyatlar yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda investitsion jozibadorlikning asoslari barqaror, shaffof va samarali muhitni yaratish, o'sish va rentabellik uchun real imkoniyatlarni yaratish bilan bog'liq. Ushbu asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratish orqali mamlakatlar o'zlarining investitsion jozibadorligini oshirishlari va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashlari mumkin. Korxona investitsiyalarini baholashning yagona va to'liq ishonchli versiyasi mavjud emas. Usulni tanlash jarayonida ko'plab omillarni hisobga olish kerak, jumladan:

12 Muallif ishlanmasi

maqsadlarni aniqlash, ishonchli ma'lumotlarning mavjudligi va hokazo. Investitsion jozibadorlik darajasini aniqlash ham investorlar, ham korxona uchun juda muhimdir. Ular kompaniyaning bozordagi mavqeyini, uning kuchli va zaif tomonlarini tushunishlari kerak, ular qanday qadamlar qo'yish kerakligiga ishonch hosil qilishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Goncharuk A.G., Karavan S. The investment attractiveness evaluation: methods and measurement features// polish journal of management studies. 2013 vol.7.
2. Gutkevych, Svitlana. Investment attractiveness of industries: features and trends. Baltic Journal of Economic Studies. 5. 50. 10.30525/2256-0742/2019-5-3-50-58. (2019).
3. Kapustenko I.S. Развитие инвестиционного потенциала горнодобывающей промышленности дальневосточного региона//Альманах современной науки и образования, № 5 (72) 2013. https://www.gramota.net/articles/issn_1993-5552_2013_5_29.pdf Murojaat sanasi 04.07.2024
4. Канашкин, Н. С. Инвестиционная привлекательность добывающей промышленности / Н. С. Канашкин, А. П. Шабалин // Молодежная неделя науки ИПМЭиТ: Сборник трудов Всероссийской студенческой научно-учебной конференции. В 6-ти частях, Санкт-Петербург, 02–04 декабря 2022 года. Том Часть 2. – Санкт-Петербург: ПОЛИТЕХ-ПРЕСС, 2021. – С. 23-26. – EDN BJWDGH.
5. Матвеев, В. В. Инвестиционная привлекательность регионов в современных реалиях / В. В. Матвеев, И. В. Резвякова // Известия Юго-Западного государственного университета. Серия: Экономика. Социология. Менеджмент. – 2020. – Т. 10, № 4. – С. 114-124. – EDN JATBND.
6. Аветисян А.Г. Инвестиционная привлекательность страны: анализ основных факторов. Финансы: теория и практика. 2020;24(4):58-74. DOI: 10.26794/2587-5671-2020-24-4-58-74 Murojaat sanasi: 06.07.2024
7. World Bank. The Global Competitiveness Report 2019. https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf Murojaat sanasi 07.07.2024
8. Loi, Anna. (2023). Identification of investment attraction strategies to increase the economic potential of a trading enterprise. Economics Entrepreneurship Management. 10. 10.56318/eem2023.01.008. https://www.researchgate.net/publication/373288183_Identification_of_investment_attraction_strategies_to_in_case_the_economic_potential_of_a_trading_enterprise Murojaat sanasi 07.07.2024
9. Мустафакулов Ш.И. Инвестицион мухит жозибадорлиги: назария, методология ва амалиёт. Монография
10. Mukhitdinova K.A. ANALYSIS OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE ENTERPRISE // Экономика и социум. 2020. №4 (71). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analysis-of-investment-attractiveness-of-the-enterprise> Murojaat sanasi: 07.07.2024.
11. Нурмухамидова, М. Х. Минтақалар инвестиция жозибадорлигини ошириш ва уларни баҳолаш услубиятини такомиллаштириш / М. Х. Нурмухамидова, С. В. Мамажанова, А. Х. Шоев. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 11 (301). — С. 282-284. <https://moluch.ru/archive/301/67986/> Murojaat sanasi: 07.07.2024.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

